

Jadrové reakcie

Modely jadrových reakcií 2: Priame reakcie

Prípad rýchlejších reakcií

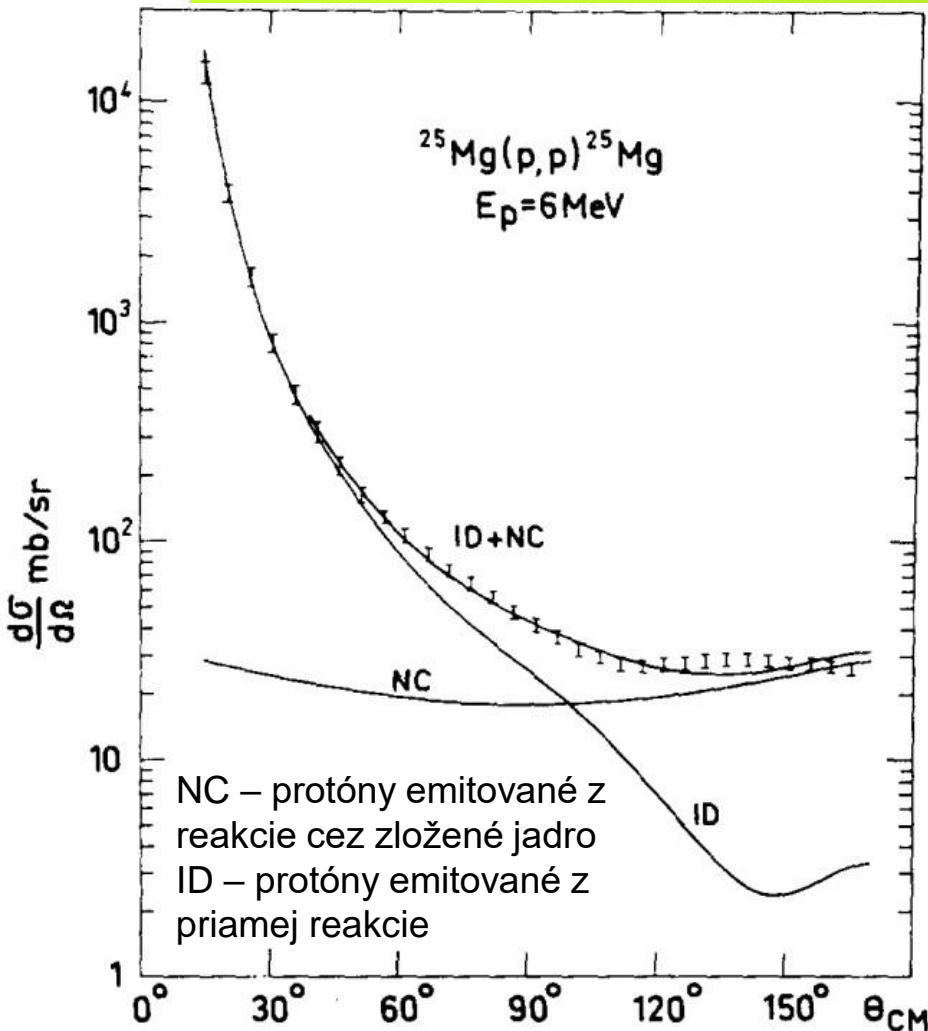
PRIAME REAKCIE

Princíp priamej reakcie

- So zvyšujúcou sa energiou sa znižuje vlnová dĺžka nalietajúcej častice.
- Pri veľkosti porovnateľnej s veľkosťou nukleónu sa stáva z nalietajúcej častice fakticky sonda, interagujúca iba s pár nukleónmi terčového jadra – väčša valenčnými.
- Nukleón s energiou 1 MeV má deBroglieho vlnovú dĺžku cca 4 fm. Nukleón s 20 MeV má vlnovú dĺžku 1 fm.
- Pri interakcii v takto limitovanom priestore je typická reakcia rýchla – 10^{-22} sekundy.
- Do istej miery je tento typ reakcie opačný ako reakcie so vznikom zloženého jadra.
- Projektil teda interaguje iba s jedným, príp. pár, väčša valenčnými nukleónmi.

Priame reakcie vs. Reakcie cez zložené jadro

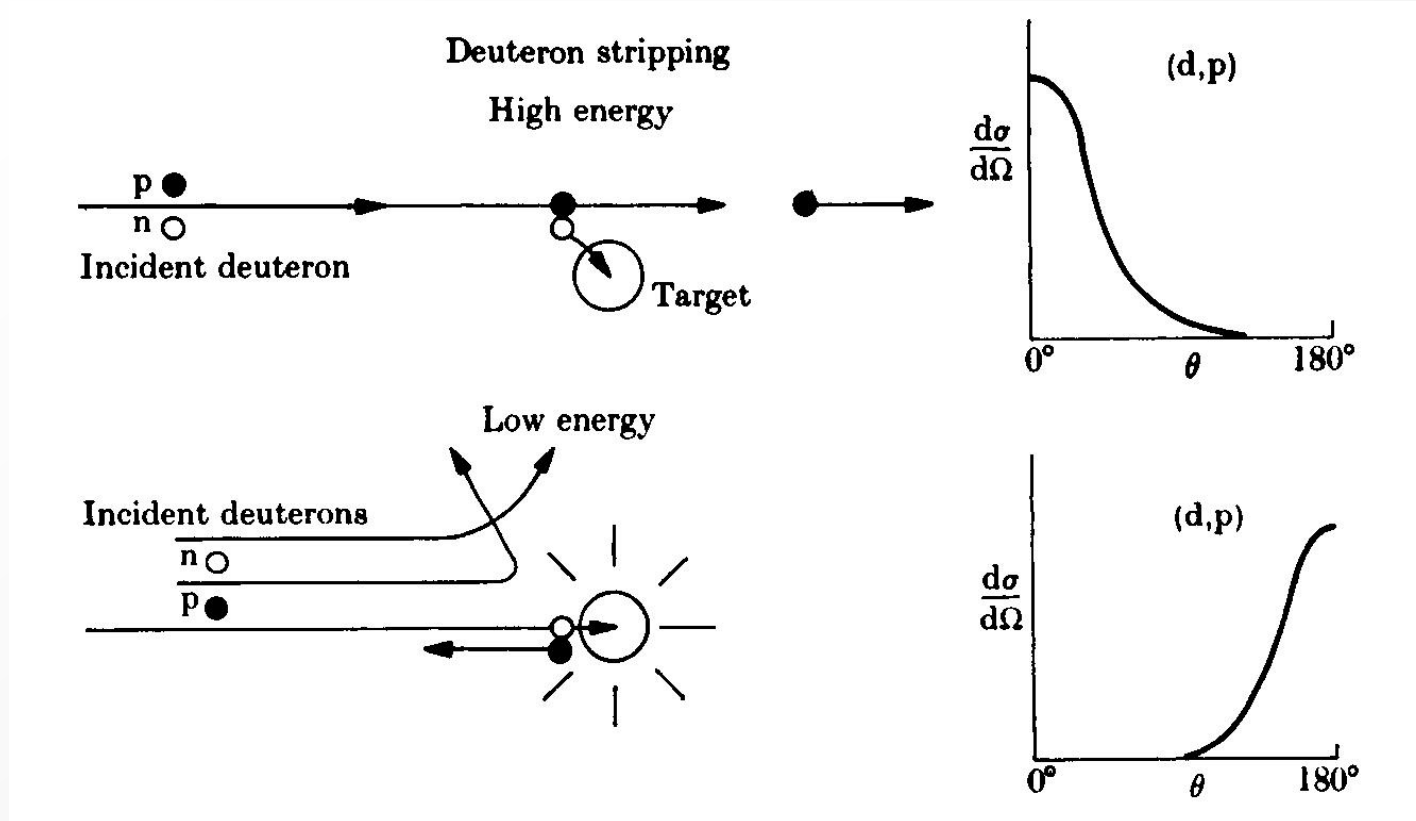
Vlastnosti priamych reakcií v porovnaní s reakciou cez zložené jadro:

- 1) Rýchlosť reakcie 10^{-22} s pre priame reakcie vs. $(10^{-17} - 10^{-15})$ s pre reakcie cez zložené jadro
- 2) Rôzna uhlová distribúcia produktov.

Reakcie cez zložené jadro majú rovnomernejšiu distribúciu. Častice z priamych reakcií majú smer výletu dopredu s malým maximom pri vyšších uhloch.

A. Gallmann et al. Nucl. Phys. 88, 654 (1966)

Uhlová závislosť od energie

Pre reakcie prenosu je najcharakteristickejšia práva výrazná uhlová závislosť. Strhávanie deuterónu pri vysokej a nízkej energii, od čoho závisí uhlové rozdelenie vyletujúceho protónu, ktoré má svoj pík v smere dopredu alebo dozadu.

Typy priamych reakcií

- 1) Nepružný rozptyl nalietaujúceho projektilu a prenos energie na terčové jadro.
Proces sa využíva vo veľkej miere na štúdium rotačných a vibračných stavov jadier.
- 2) Reakcie meniace zloženie jadra. Typicky ide reakcie ako
  - a) vytrhnutie nukleónu z jadra (pick-up reakcie) napr. (p,d) reakcie
  - b) strhnutie nukleónu z projektilu (stripping reakcie) napr. (d,n) reakcie
  - c) knock-out reakcie keď projektil vyrazí nukleón z jadra a pokračuje ďalej (reakcia vedie na tri produkty)

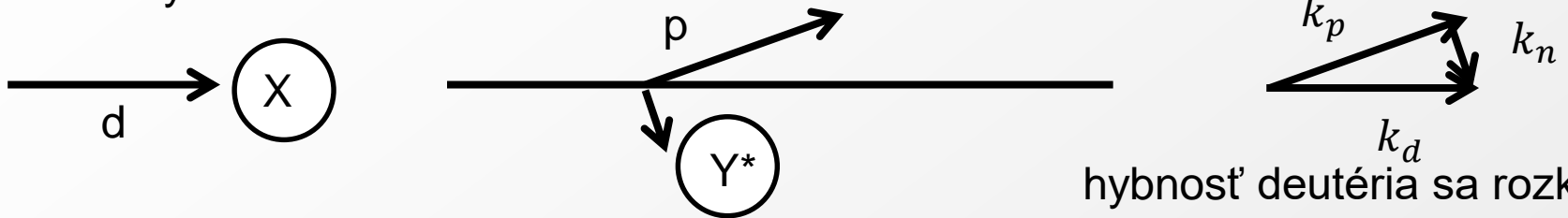
REAKCIE PRENOSU

Rozptyl (jednoducho)

Predpokladajme reakciu $X(d,p)Y^*$ (t.j. interakcia deutéria s jadrom X , prenos neutrónu a vznik jadra Y v excitovanom stave a zostatkového protónu).

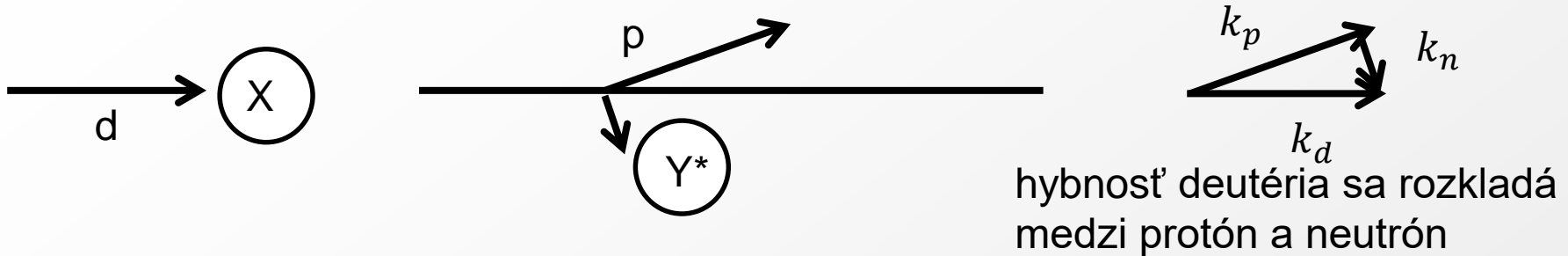
Pri interakcii sa prenesie okrem energie aj uhlový moment hybnosti l za vzniku vzбудeného jadra Y . Jadro Y sa ocitne v excitovanom stave so zmenou uhlového momentu hybnosti.

hybnosť deutéria sa rozkladá medzi protón a neutrón

Rozptyl (jednoducho)

Pre hybnosť jednotlivých častíc platí $p = \hbar k$, takže hybnosť neutrónu zachyteného jadrom je $p_n = k_n \hbar$.

Zo zákona zachovania hybnosti máme pre hybnosti deutéria, prenášaného neutrónu a vylietavajúceho protónu (viď. obr. v pravo)

$$k_n^2 = k_d^2 + k_p^2 - 2k_d k_p \cos \theta$$

Uhlový moment hybnosti prenesený na jadro je možné odhadnúť ako

$$l_n \hbar = \mathbf{r} \times \mathbf{p} = R k_n \hbar$$

Súčasne pritom platí aj zákon zachovania parity $\pi_A \pi_{B^*} = (-1)^l$ ktorý nám uskutočňuje dodatočnú selekciu stavov.

Princíp transfer reakcií

- Jeden nukleón, alebo skupina nukleónov, sa premiestni z jedného jadra do druhého v priamom jednostupňovom procese
- Reakcie prenosu možno zapísať vo forme
$$a + X \rightarrow Y + b$$
  - 1) Nerealizuje sa žiaden medzistupeň
  - 2) $b = a - x$, $Y = X + x$ (kde x reprezentuje prenášaný nukleón, resp. skupinu nukleónov).

Modelový opis reakcie

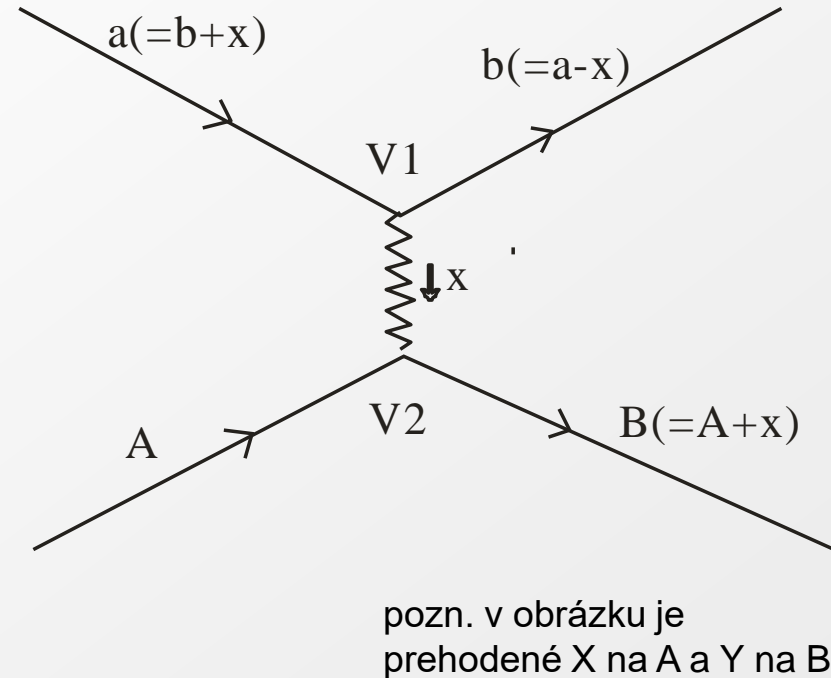

- Pokus o opis tejto reakcie, sa mení na problém troch telies – Terčové jadro X , projektil b a prenášaný cluster x
- Využíva sa Bornova aproximácia deformovanej vlny (Distorted-wave Born approximation – DWBA). Do detailov v rámci teto prednášky nebudeme zachádzať, v ďalších častiach budú načrtnutý iba základný koncept.
- Zvyčajne využíva optický model (diskutovaný neskôr), možno však využiť aj explicitné vlnové funkcie z vrstvomého modelu.
- Základné predpoklady
  - Prenos nukleónov sa uskutočňuje medzi dvomi aktívnymi kanálmi
  - Vlnové funkcie optického modelu pre relatívny pohyb komponentov vstupného a výstupného kanálu sú platné vo všetkých relevantných oblastiach konfiguračného priestoru.
  - Proces prenosu je dostatočne slabý, aby stačila aproximáciaprvého rádu.

Náčrt reakcie

- jadro a v bode $V1$ emituje klaster x
- klaster x je zachytený terčovým jadrom X v bode $V2$
- Vlnové funkcie optického modelu (deformačné vlny) opisujú relatívny pohyb fragmentov (X,a) a (Y,b) pred a po interakcii

formfaktory – funkcie súradníc, stupeň prekrytia X a Y ,
formfaktor projektilu ($a \rightarrow b + x$)
jadrový formfaktor prenosu $X + x \rightarrow Y$.

Bornova aproximácia

Majme reakciu $X(a,b)Y$ (teda $a + X \rightarrow Y + b$)

V rámci Bornovej aproximácie môžeme uvažovať na vstupe a na výstupe vlny pre a a b ako rovinné.

Tieto rovinné vlny môžeme opísať ako superpozíciu sférických vln:

$$\psi_{in} = Ae^{ikz} = A \sum_{\ell=0}^{\infty} i^{\ell} (2\ell + 1) j_{\ell}(kr) P_{\ell}(\cos \theta)$$

Kde $j_{\ell}(kr)$ sú Besselove funkcie

A $P_{\ell}(\cos \theta)$ sú Legendrove polynómy

$$P_0(\cos \theta) = 1$$

$$P_1(\cos \theta) = \cos \theta$$

$$P_2(\cos \theta) = \frac{1}{2} (3 \cos^2 \theta - 1)$$

DWBA

- Predpoklad, že rovinné vlny opisujúce nalietaujúcu a vylietaujúcu časticu sú zmenené terčovým jadrom vedie k teórii Bornovej aproximácii deformovaných vln.
- Predpokladá sa modifikácia vlny a fakt, že obsahuje časť rozptýlenú pružne na optickom potenciáli.
- Veľké využitie pri experimentoch opisujúcich reakcie s preneseným orbitálnym momentom hybnosti.

Spektroskopický faktor

- Ako vstupná a výstupná vlna sa dá uvažovať explicitne vlnová funkcia z vrstvomého modelu.
- V praxi však nie sú stavy jadier opísané čistými stavmi shell modelu, ale prichádza k väčšiemu, či menšiemu zmiešavaniu stavov.
- Preto môže nastať situácia, že z modelu, predpokladajúceho čisté stavy (t.j. definované iba jedným stavom, resp. hladinou) získame iný účinný prierez ako je v reálnom meraní, keď daný stav je zmiešaním dvoch stavov.
- Pomer zmeraného diferenciálneho a vypočítaného účinného prierezu potom nám reprezentuje tzv. spektroskopický faktor S .

$$\left(\frac{d\sigma}{d\Omega} \right)_{meas} = S \left(\frac{d\sigma}{d\Omega} \right)_{calc}$$

- Ten je rovný jednotke (t.j. $S = 1$) ak model presne vystihuje danú situáciu a obsadzuje sa čistý jasne definovaný stav. Rôzny od 1 je ak máme stav zmiešaný s komplexnejšou konfiguráciou.

Energetická bilancia

- Pri obsadzovaní finálneho stavu v prípade priamych reakcií nás zaujímajú najmä uhlová závislosť a energetická bilancia reakcie.
- Energetickú bilanciu môžeme jednoducho určiť zo zákona zachovania energie. Zo zmeranej energie vylietavajúceho zostaku projektilu, napr. protónu v prípade (d,p) reakcií, možno určiť energiu vzбудenia zostatkového jadra.
- Absolútna hodnota účinného prierezu umožňuje určiť pravdepodobnosť obsadenia jednočasticových hladín, na ktorých je neutrón zachytený.

Uhlové rozdelenie

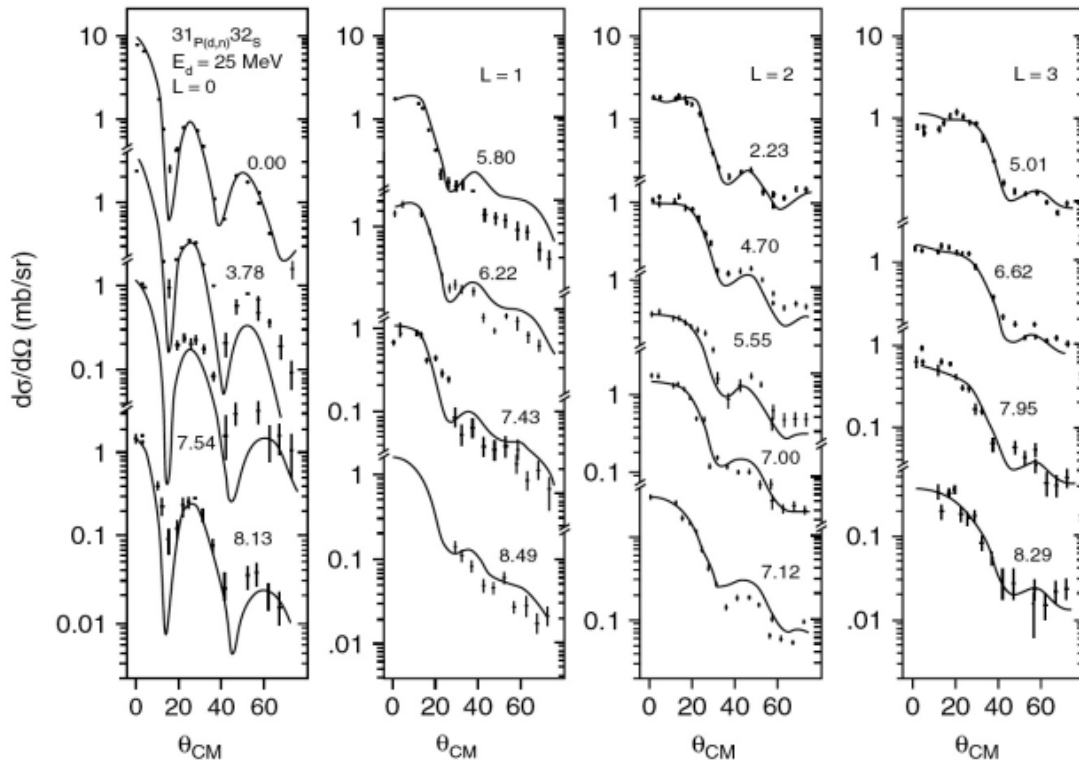

FIG. 11: Angular distribution of the reaction $^{31}\text{P}(d,n)^{32}\text{S}$, with the transfer of a proton to several states of ^{32}S . The curves are results of DWBA calculations for the indicated l values [15].

K. Miura et al. Nucl. Phys. A 467, 79 (1987)

Pravdepodobnosť výletu zbytkového projektilu do určitého uhlu závisí od prenosu uhlového momentu hybnosti.

Uhlové rozdelenie a polarizácia protónu teda určuje spin a paritu daného stavu.

Existujú systematické odchýlky v závislosti od orientácie spinov)

Uhlové rozdelenie

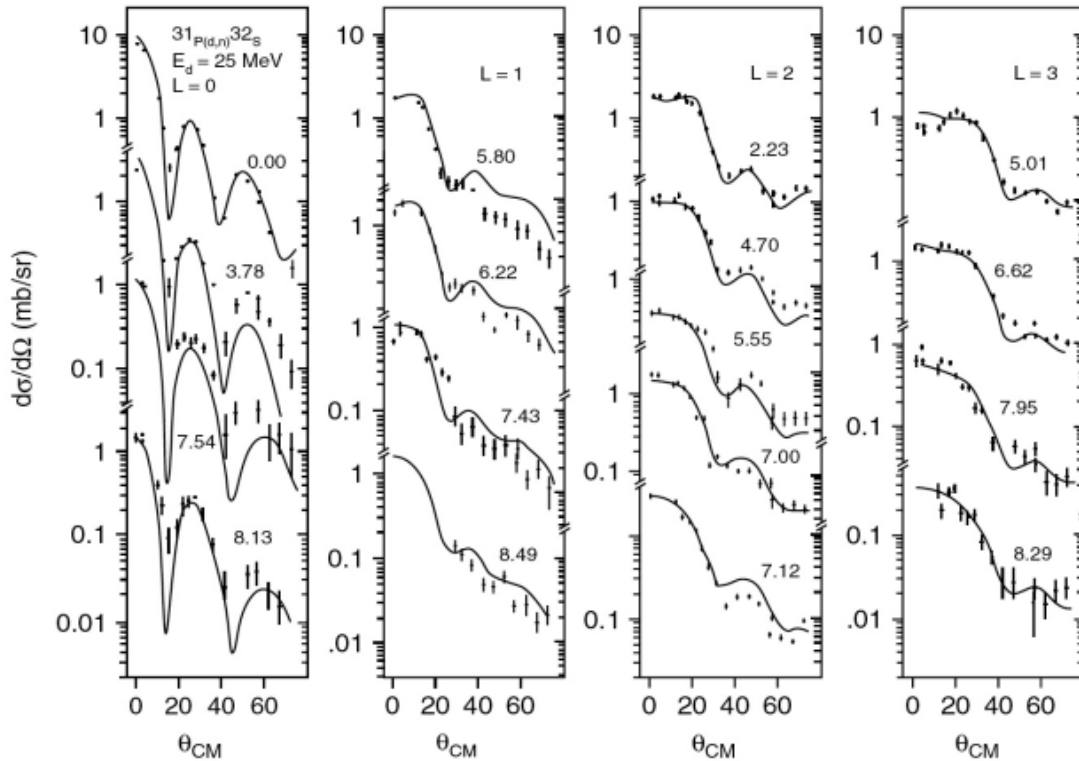

FIG. 11: Angular distribution of the reaction $^{31}\text{P}(d,n)^{32}\text{S}$, with the transfer of a proton to several states of ^{32}S . The curves are results of DWBA calculations for the indicated l values [15].

K. Miura et al. Nucl. Phys. A 467, 79 (1987)

Na obrázku je vidno na štyroch paneloch prípady pre prenos uhlového momentu hybnosti 0, 1, 2 a 3.

Os X reprezentuje uhol výletu, os Y diferenciálny účinný prierez.

Jednotlivé distribúcie zodpovedajú rôznym vzbudeným stavom (s rôznou energiou)

Body s neistotami zobrazujú experimentálne hodnoty. Plné čiary, zodpovedajú DWBA výpočtom pre jednotlivé prípady (t.j. prenos energie a uhlového momentu hybnosti l). Práve podľa súladu výpočtu a merania sa môže identifikovať obsadený stav.

Reakcie prenosu dvoch nukleónov

- Doteraz sme mali prípad prenosu jedného nukleónu. Môže sa však prenášať dvojica identických nukleónov (n-n resp. p-p) alebo rozdielných (n-p).
- V prípade identických nukleónov, (p,t) príp. (t,p) reakcie, je typická extrémna selektivita. V prípade párnopárných jadier sú majoritne sú produkované 0^+ stavy a prenos celkového orbitálneho momentu hybnosti je $\Delta l = 0$

Transfer reakcie pre ťažké ióny

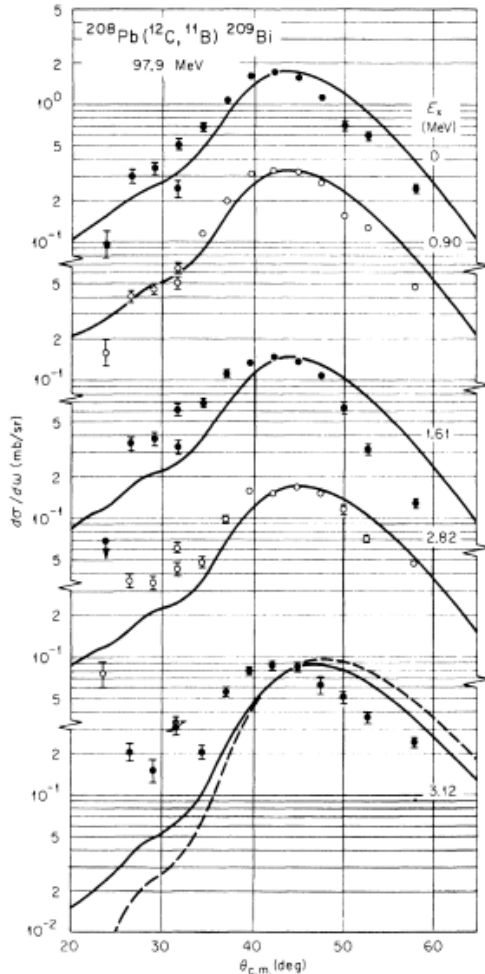
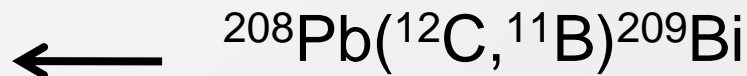

FIG. 3. Differential cross sections for the $^{208}\text{Pb}(^{12}\text{C}, ^{11}\text{B})^{209}\text{Bi}$ reactions at 97.9 MeV. The solid curves are from DWBA calculations using Woods-Saxon potentials; the dashed curve was obtained using folded potentials.

- Prenos nukleónov nemusí prebiehať iba medzi ľahkými jadrami (napr. deutérium) a terčom. Môže prebiehať aj medzi ťažkými jadrami pri prenose nukleónu, príp. aj celého klastra.
- Časť nukleónov sa prenáša aj pri interakcii ťažkých jadier.
- Opäť je typická silná uhlová závislosť

K.S. Toth et al. PRC 14, 1471 (1976)

HLBOKO NEPRUŽNÉ REAKCIE PRENOSU

Charakteristika hlb. nepr. reakcií

- V prípade ťažších projektilov môže prísť k výraznému prenosu energie a hmoty medzi interagujúcimi jadrami. Vtedy hovoríme o tzv. hlboko nepružnej reakcii (*deep inelastic collisions*)
- Tento typ reakcií je typický pri zrážke ťažkých jadier s $A > 40$ a energiou 1 – 3 MeV nad kulombovou bariérou (typicky okolo 10 MeV/u).
- Projektil a terč strávia určitý časv dotykovej konfigurácii, pričom dochádza k intenzívnej výmene hmoty a energie. Vyletujú projektilu-podobné jadrá (s časťou prenesenej hmoty) s výrazne menšou energiou ako energie projektilov.
- Pri hlboko-nepružnej reakcie sa môže preniesť aj 100 MeV energie a 50 $\hbar$ jednotiek uhlového momenty.
- Je istým prechodom medzi priamymi reakciami a reakciami vedúcimi cez zložené jadro.

Definícia dotykových reakcií

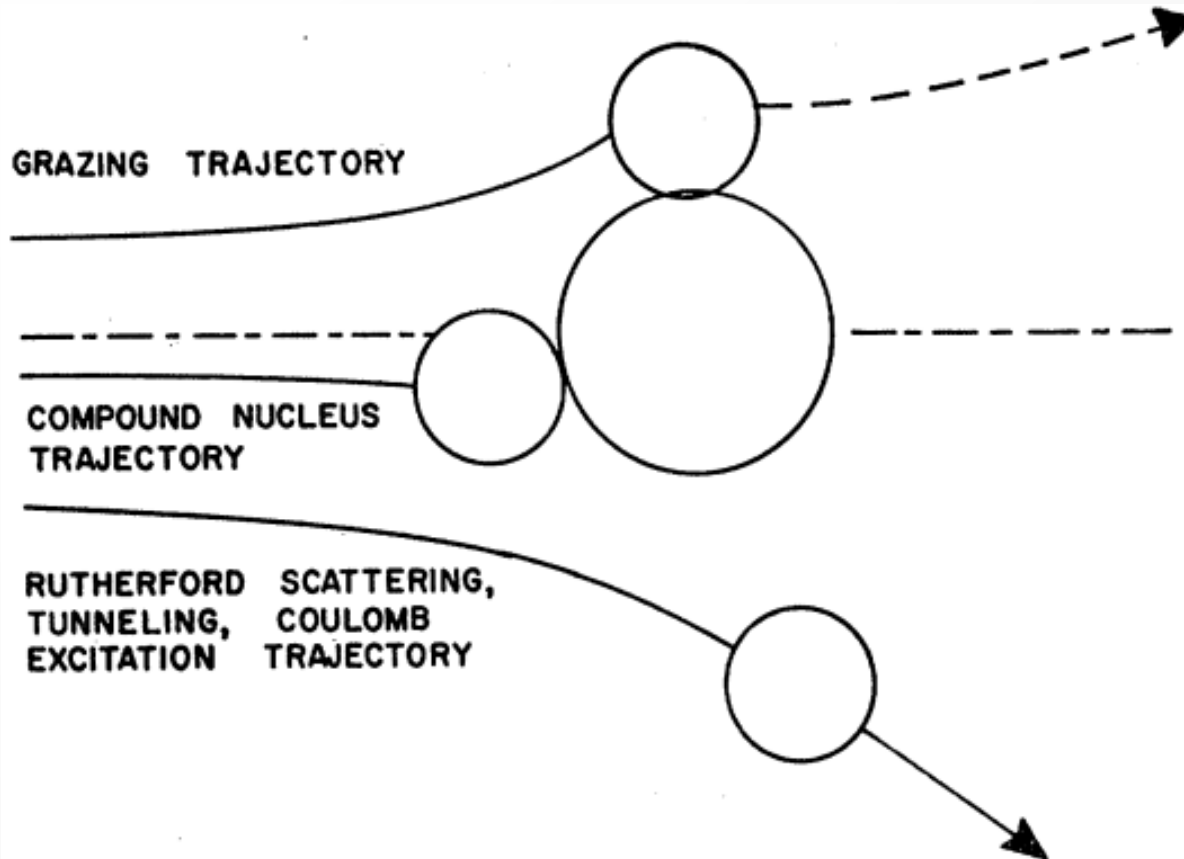
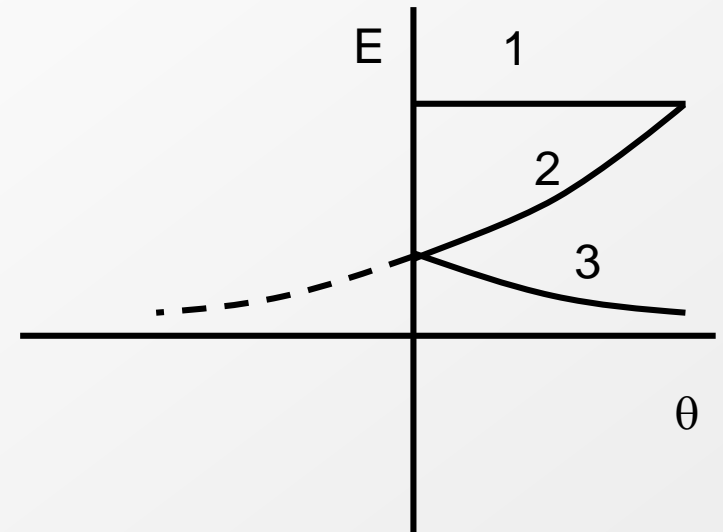
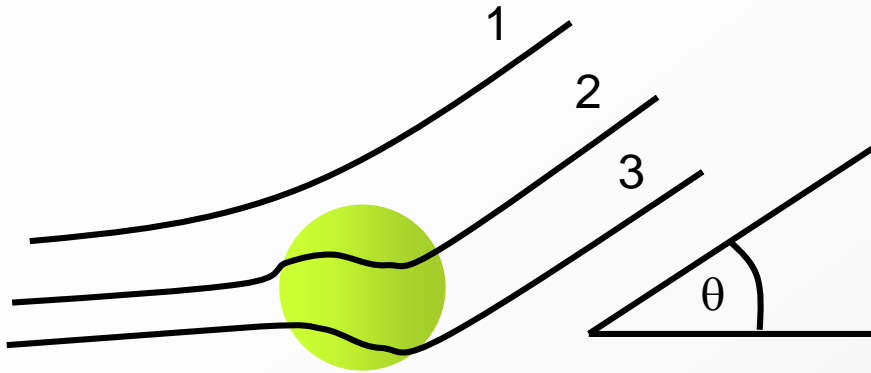

FIG. 1. Typical trajectories representing the three major classes of heavy ion reactions.

Závislosť energie a uhla

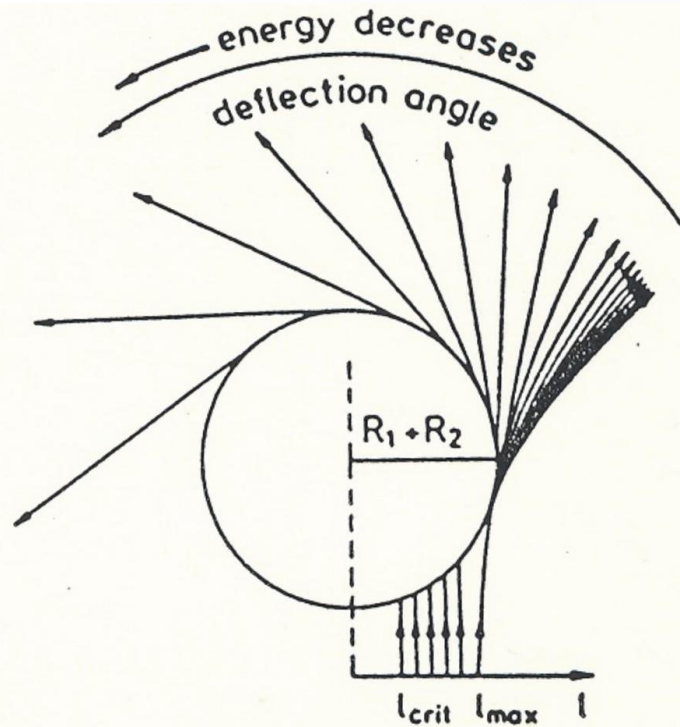

Trajektória 1 bez prenosu energie. Počiatočná kinetická energia ostáva nezmenená.

Trajektória 2 zodpovedá hlboko nepružnej zrážke, ktorá s istou pravdepodobnosťou vedie do rozptylu pod uhlom θ .

Trajektória 3 zodpovedá ekvivalentnej situácii do záporných uhlov.

τ - doba interakcie medzi projektilom a terčikom

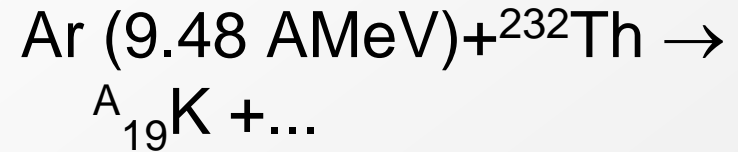
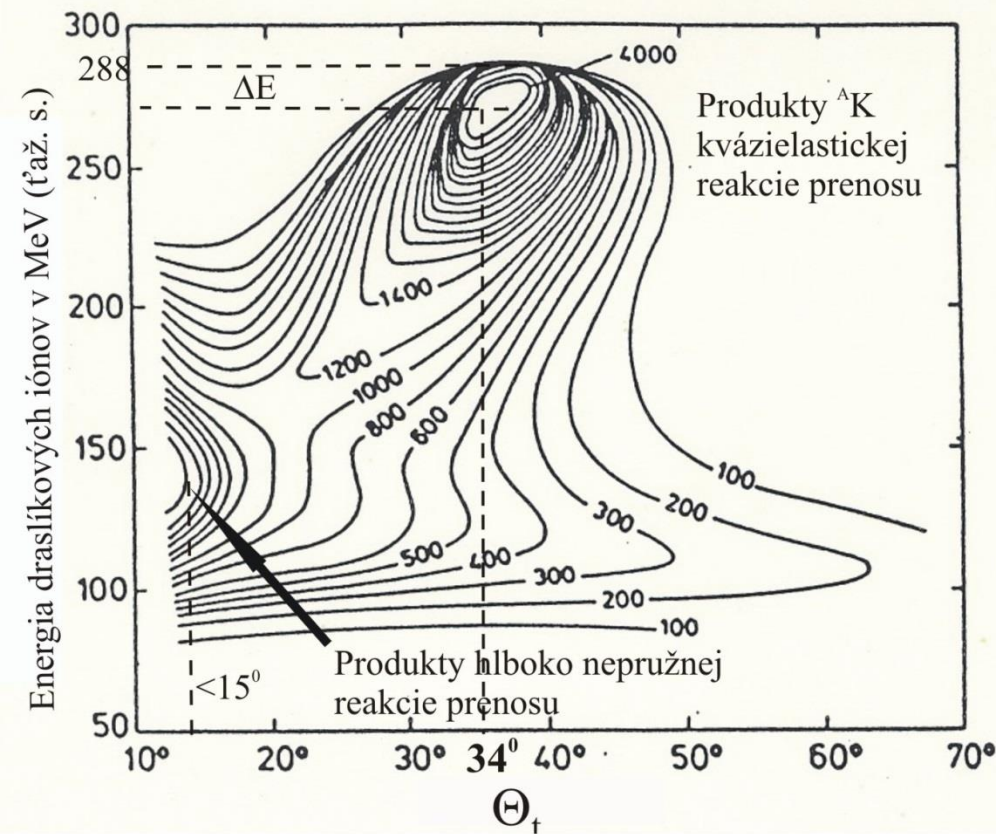
τ_{rot} - doba rotácie (perióda) dinukleárneho systému, vytvoreného pri interakcii

$\tau \ll \tau_{rot}$ - priama kvázielastická reakciu prenosu

$\tau \gg \tau_{rot}$ - reakcia s vytvorením zloženého jadra

$\tau \approx \tau_{rot}$ - hlboko nepružná reakcia prenosu (deep inelastic scattering).

Príklad pre hlb. nepr. reakcie

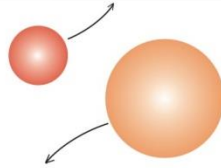
Dve lokálne maximá

- 1) kvázi-pružný rozptyl 35° takmer bez straty energie
- 2) hlboko-nepružný rozptyl 15° s výraznou zmenou energie

Prehľad reakcií

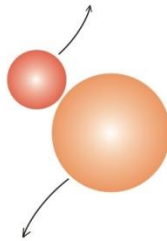

Ďaleké
interakcie
 $r > R_{\text{int}}$

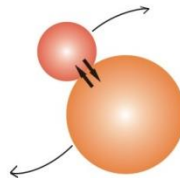
Pružná interakcia,
coulombovské vzbuenie

Periferálne
zrážky
 $r \doteq R_{\text{int}}$

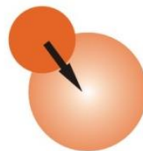
Nepružný rozptyl,
začiatok výmeny nukleónov
a malé zníženie kinetickej
energie

Zrážky
priameho
kontaktu
 $r < R_{\text{int}}$

Hlboko nepružné zrážky s veľkou
stratou kinetickej energie a výmenou
nukleónov, pritom sa čiastočne
zachovávajú počiatočné hodnoty
hmotnosti a nábojov.

Zrážky s
hlbokým
prienikom
 $r \ll R_{\text{int}}$

Fúzií podobné reakcie pri ktorých
dochádza k strate identity projektilu
a terča a ich kinetická energia je úplne
potlačená.
Kompletná fúzia projektilu a terča
s vytvorením zloženého jadra.

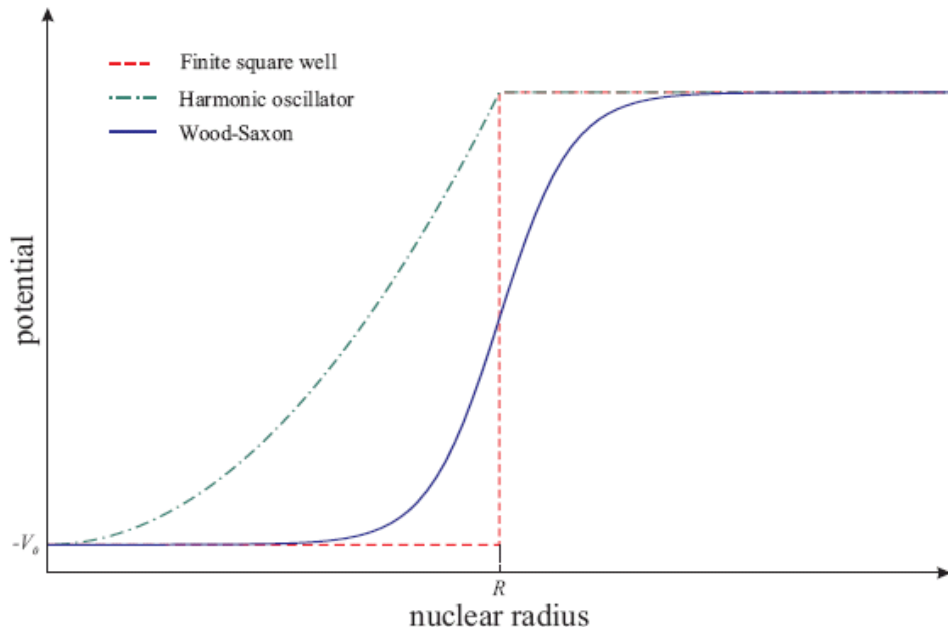

OPTICKÝ MODEL

Čo už vieme o potenciáli jadra

Už z jadrovej spektroskopie vieme, že potenciál jadra sa môže aproximovať lineárnym harmonickým oscilátorom, pravouhlým potenciálom, v realistickejšom prípade Wood-Saxon potenciálom.

Lineárny harmonický oscilátor

$$V(r) = \begin{cases} -V_0 \left[1 - \frac{r^2}{R^2} \right] & \text{if } r < R \\ 0 & \text{if } r > R \end{cases}$$

Pravouhlý konečný potenciál

$$V(r) = \begin{cases} -V_0 & \text{if } r < R \\ 0 & \text{if } r > R, \end{cases}$$

Wood-Saxon

$$V(r) = \frac{-V_0}{1 + \exp\left(\frac{r-R}{a}\right)},$$

$$V(r) \rightarrow V(r) + W(r)L \cdot S.$$

Základné vlastnosti potenciálu

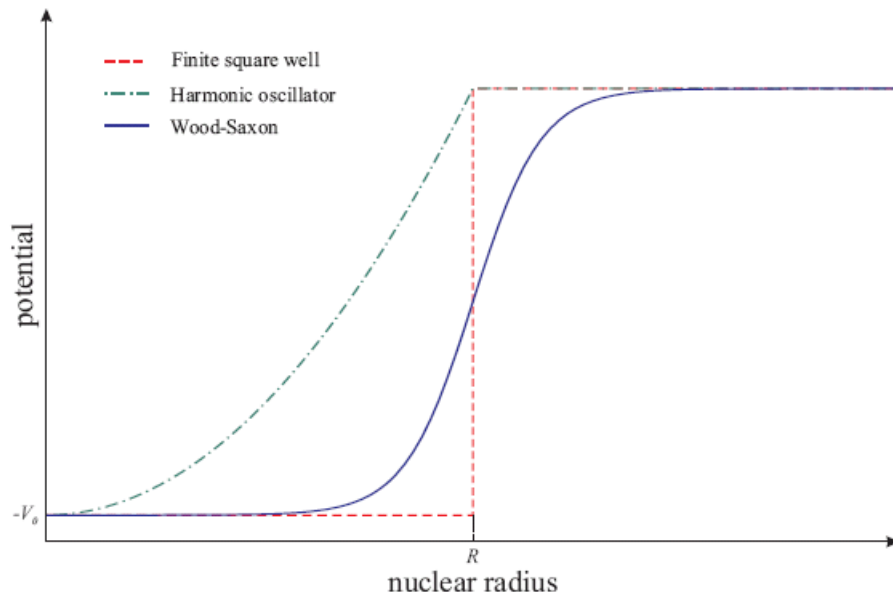

S elementárnymi znalosťami (napr. krátkodosahovosť jadrových síl) vieme predpovedať základné vlastnosti potenciálu

1) Potenciál jadrových síl uvažuje priestorov identický s jadrom.

2) Potenciál prudko narastá na povrchu jadra a rýchlo nadobúda svoju maximálnu hodnotu

3) Vo vnútri jadra je potenciál konštantný.

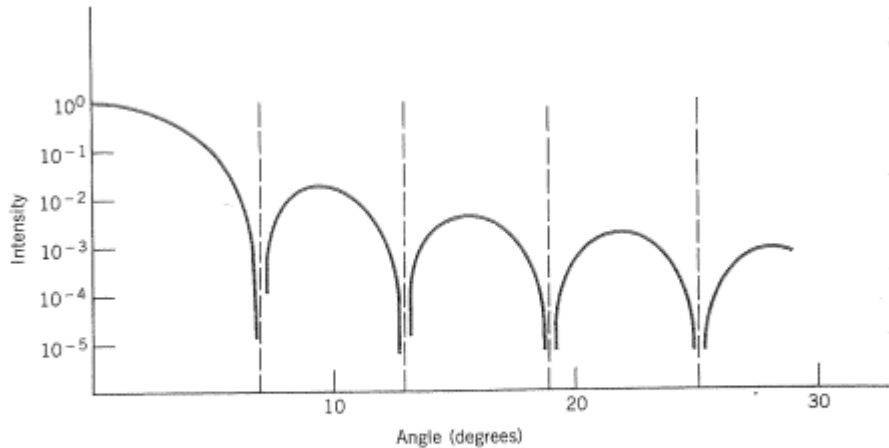

Jednoduchý, ale funkčný potenciál na opis interakcie dvoch jadier.

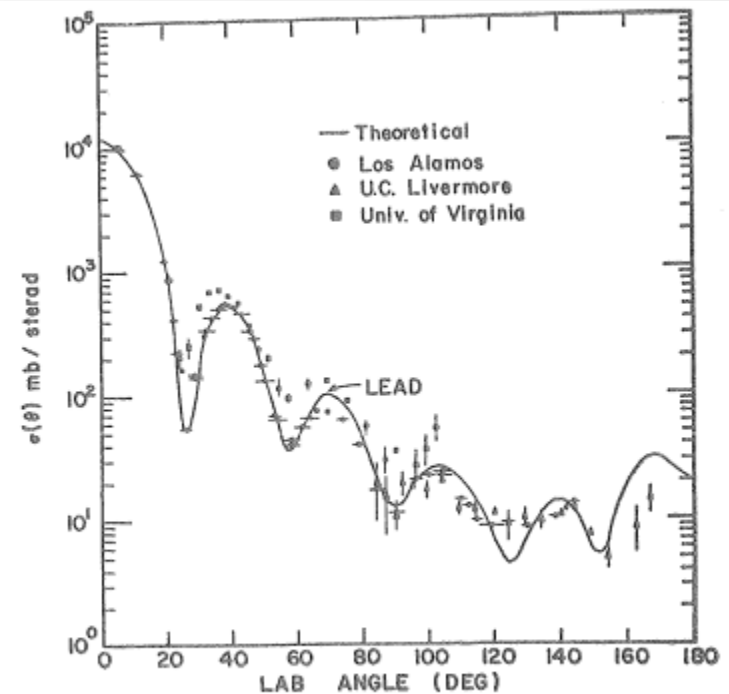
OPTICKÝ POTENCIÁL

Uhlová distribúcia

Figure 11.13 Diffraction pattern of light incident on a circular aperture circular disk gives a similar pattern. The minima have intensity of zero. The curve drawn for a wavelength equal to ten times the diameter of the aperture or disk.

Ako už bolo spomenuté, v priamych reakciách máme výrazné uhlové závislosti. Tu je jedna z analogií optiky, kde sa často stretáme so systémom lokálnych maxim a miním.

Figure 11.14 Elastic scattering of 14-MeV neutrons from Pb. From S. Fernbach, *Rev. Mod. Phys.* 30, 414 (1958).

Princíp

Rozptyl jadier sa správa podobne ako rozptyl svetelnej vlny na otvore, pri ktorých vytvára svetlo krúžky s maximami a minimami.

Dopadajúce častice sa reprezentujú rovinnými vlnami postupujúcimi v smere osi Z ako $\psi_{in} = Ae^{ikz}$

Po zahrnutí časovej závislosti $\psi_{in} = Ae^{i(kz-\omega t)}$

Vystupujúca vlna je opísaná sférickou vlnou $\psi_{out} = A \frac{e^{ikr}}{r}$

Z toho vidíme, že hustota toku častíc $|\psi|^2$ klesá ako $1/r^2$.

Podobne ako v optike by sme našli rezonančné maximá a minimá (vid'. Odvodenie z optiky venované ohybu svetla)

Optický model – základná idea

- Optický model – jeden najjednoduchších modelov opisu jadrových reakcií.
- Zaviedol ho Herman Feshbach et al. (1953)
- Na interakciu jadier budeme teraz hľadiť ako na dvojtelesový systém – avšak vlastnosti interakcie samozrejme závisia od štruktúry.
- Realistický potenciál však musí okrem rozptylu jadier opísať aj ich absorbciu. To je aj základnou vlastnosťou optického modelu – schopnosť opísať absorbciu interakciách jadier.

Podobnosť s optikou

- Prepožičiava si ideu z optiky a prechodu vlny cez materiál, kde prichádza k rozptylu a pohlteniu svetla pri interakcii s materiálom.
- Podobne aj interagujúce jadrá majú istú pravdepodobnosť rozptylu, a istú pravdepodobnosť pohltienia.
- Optika zavádza index lomu v podobe $\tilde{n} = n(1 + i\kappa)$
- Práve komplexná časť je zodpovedná za absorbciu vlny
- Zjednodušene si to možno predstaviť tak, že vlnová funkcia obsahuje komplexný člen (e^{ikx}). Pri súčine dvoch komplexných čísel sa nam ich komplexná časť neguje.

Zahmlená kryštálová gula

- Optický model, sa občas berie aj ako model zahmlenej kryštálovej gule
- Časť svetla nám prechádza a rozptyľuje sa, reprezentuje neinteragujúce častice a rozptýlené častice
- Časť svetla sa nám absorbuje, reprezentuje zachytené častice
- Podobne ako máme komplexný index lomu, zavádzame aj komplexný potenciál

$$U(r) = V(r) + iW(r)$$

- Obe funkcie sú vzťahnuté na radiálnu časť opisu interakcie
- $V(r)$ je pritom zodpovedná za rozptyl jadier a môže byť (ako neskôr ukážeme) podobná jadrovému potenciálu z vrstvomého modelu
- Imaginárna časť $iW(r)$ opisuje absorpciu a závisí od energie interakcie

Čo získame z potenciálu

Z kvantovej mechaniky vieme, že pre časticu v jadrovom potenciáli vlnová

funkcia klesá ako $\exp - \sqrt{\frac{2m}{\hbar^2} (V_0 - E)} dx$

Pre rozptýlenú vlnu máme e^{ikr}/r pričom pre vlnové číslo k môžeme napísať

$$\begin{aligned} k &= \sqrt{\frac{2m(E + V_0 + iW_0)}{\hbar^2}} = \sqrt{\frac{2m(E + V_0)}{\hbar^2}} \sqrt{1 + \frac{2miW_0}{\hbar^2} \frac{\hbar^2}{2m(E + V_0)}} \\ &= \sqrt{\frac{2m(E + V_0)}{\hbar^2}} \sqrt{1 + \frac{iW_0}{(E + V_0)}} \end{aligned}$$

Čo získame z potenciálu

Ak je W_0 malé v porovnaní s $(E + V_0)$ môžeme využiť Taylorov rozvoj a dostaneme pre k :

$$\begin{aligned} k &= \sqrt{\frac{2m(E + V_0)}{\hbar^2}} \left(1 + \frac{1}{2} \frac{iW_0}{(E + V_0)} \right) = \sqrt{\frac{2m(E + V_0)}{\hbar^2}} + \frac{1}{2} \frac{iW_0 \sqrt{(E + V_0)}}{(E + V_0)} \sqrt{\frac{2m}{\hbar^2}} \\ &= \sqrt{\frac{2m(E + V_0)}{\hbar^2}} + \frac{iW_0}{2} \sqrt{\frac{2m}{\hbar^2(E + V_0)}} \end{aligned}$$

Aplikácia na vlnovú funkciu

Pre vlnové číslo teda máme

$$k \approx \sqrt{\frac{2m(E + V_0)}{\hbar^2}} + \frac{iW_0}{2} \sqrt{\frac{2m}{\hbar^2(E + V_0)}}$$

... Inak povedané, sa nám vlnové číslo k rozseparovalo na reálnu a imaginárnu časť...

$$k = k_r + ik_i$$

Tým aj pre pôvodnú vlnu e^{ikr}/r môžeme napísať

$$e^{ikr} = e^{ik_r r} \cdot e^{-k_i r} / r$$

Pre funkciu pravdepodobnosti dostaneme, že je úmerná členu

$$\propto e^{-2k_i r}$$

Ak si vezmeme ako formu strednej voľnej dráhy e^{-1}

$$d = \frac{1}{2k_i} = \frac{1}{W_0} \sqrt{\frac{\hbar^2(E + V_0)}{2m}}$$

Opis reálnej časti

Reálnu časť potenciálu už poznáme – opis je vhodné realizovať pomocou Wood-Saxon potenciálu.

$$V(r) = Vf_n(r) = \frac{-V_0}{1 + e^{(r-R)/a}}$$

Pričom $R = 1.2A^{1/3}$ (pri difúznom povrchu jadier možno uvažovať aj úmernosť 1.4).

Jednotlivé konštanty sa pritom upresnia podľa vhodného súladu s experimentálnymi dátami.

Prechod k imaginárnej časti

V prípade nižších energií dokážu absorbovať energiu nalietajúcej častice iba valenčné nukleóny. Pevne viazané nukleóny v centre jadra nie sú v tomto procese efektívne a sú efektívne blokované.

Ako vhodná podoba imaginárnej časti potenciálu sa volí derivácia reálneho potenciálu $W(r) \approx dV(r)/dr$

Táto funkcia dosahuje maximum práve na povrchu kde sa najviac mení funkcia $V(r)$, a je nulová v strede, kde je funkcia $V(r)$ konštantá.

Inak povedané – pri nízkych exc. energiách sa môžu valenčné nukleóny presunúť na neobsadené hladiny a absorbovať tým energiu. Hlboko v jadre je však energia väzby príliš veľká a pevnejšia viazané nukleóny hlbšie v potenciáli ostávajú bez zmeny (Pauliho blok).

Opis imaginárnej časti

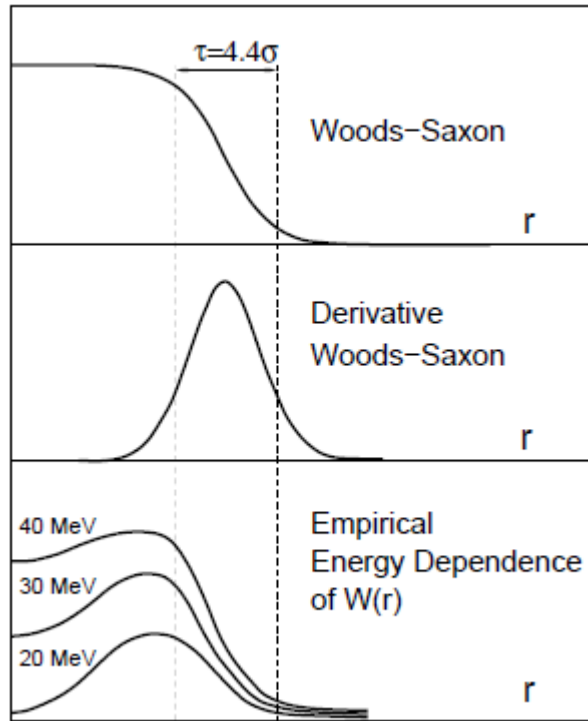
Na pripomenutie $V(r) = Vf_n(r) = \frac{-V_0}{1 + e^{(r-R)/a}}$

Samotnú imaginárnu časť potenciálu potom možno zapísať ako:

$$W(r) = Wg(r) = -a \frac{df_n(r)}{dr} = \frac{\exp\left(\frac{r-R}{a}\right)}{\left[1 + \exp\left(\frac{r-R}{a}\right)\right]^2}$$

Faktor a sa dopíňa kvôli normalizácii na 1.

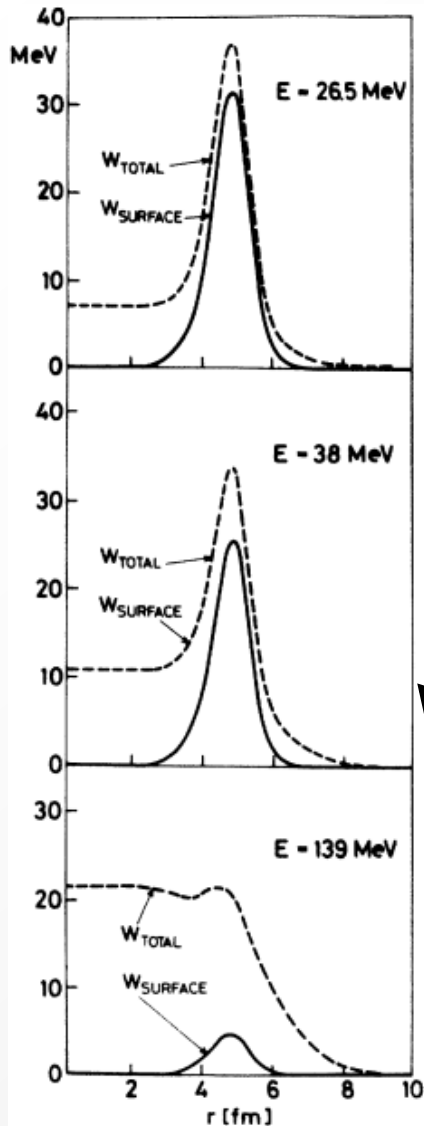
Podoba potenciálu

Reálna časť potenciálu

Imaginárna časť potenciálu

Prípád vyšších energií

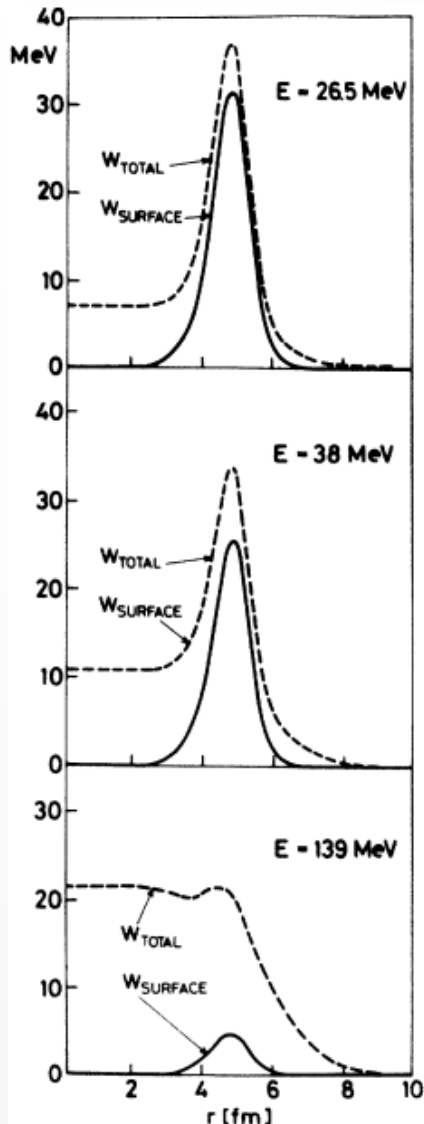

Pri vyšších energiách však samozrejme môže prenikat' projektil aj hlbšie do jadra a interakcia prebieha aj so silnejšie viazanými nukleónmi v strede. Tým sa funkcia $W(r)$, môže postupne ponášať na funkciu $V(r)$. (teda viac kopíruje reálnu časť potenciálu a skutočnú podobu jadra, keďže do „hry“ vstupujú postupne všetky nukleóny)

Experimentálne potvrdenie – rozptyl alfa častíc na jadre Niklu.

A. Budzanowski et al. Phys. Rev. C17, 951 (1978)

Prípád vyšších energií

Experimentálne potvrdenie – rozptyl alfa častíc na jadre Niklu.

Na osi X je relatívna vzdialenosť od stredu terčového jadra.

Horný panel zobrazuje prípad nízkej energie interakcie. Na strednom paneli sa energia zvyšuje a zvyšuje sa aj pravdepodobnosť rozptylu v centrálnej časti. Dolný panel prakticky kopíruje distribúciu hmoty v jadre.

A. Budzanowski et al. Phys. Rev. C17, 951 (1978)

Koulombovský člen

Pri snahe o reálny popis potenciálu je nevyhnutné brať aj ďalšie členy, ako napríklad koulombovskú interakciu

$$V_c(r) = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \frac{Z_i Z_r e^2}{2R_c} \left(3 - \frac{r^2}{R_c^2} \right) \quad \text{pre } r < R$$

$$V_c(r) = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \frac{Z_i Z_r e^2}{2R_c} \quad \text{pre } r \geq R$$

Spin-orbitálny člen

Nukleóny majú spin $\frac{1}{2}$ a podobne ako pri opise potenciálu pri opise jadrovej štruktúry aj potenciál pre opis interakcie jadier má spin-orbitálny člen.

Tento vplyv je experimentálne overiteľný pri porovnaní rozptylu jadier polarizovaného a nepolarizovaného zväzku.

$$V_{so}(r) = \left(\frac{\eta}{m_{\pi} c} \right)^2 V_{so} \frac{1}{r} \frac{df_{so}(r)}{dr} L \cdot \sigma$$

Najdôležitejší je opäť na povrchu jadier a vo vnútri zaniká. Kvantitatívne je typická veľkosť cca 4 MeV.

Celkový optický potenciál

Celkový potenciál $U(r) = V_c(r) + V f_v(r) + i W f_w(r) + V_{SO}(r)$

Upozornenie. Optický potenciál je vhodný na opis reakcií, keď sa opisuje interakcia dvoch jadier ako celku. Neopisuje exaktne štrukturálne efekty jadier.

Berie iba priemerne hodnoty.

Je veľkým – ale funkčným – zjednodušením.

THE END